

ПО-ЕВТИНИ, ПО-СИГУРНИ И ПО-ЕФЕКТИВНИ ПЛАЩАНИЯ С НОВАТА ДИРЕКТИВА ЗА ПЛАТЕЖНИТЕ УСЛУГИ

Ана Петрова, юрист

Цветелина Стоилова, старши асоцииран адвокат

Кратка версия на настоящата статията е публикувана в онлайн бюлетина на Конфиндустрия България на 07 септември 2019 г.

История преди приемането на PSD 2

Директива 2007/64/ЕО, известна като Директива за платежните услуги (Payment Services Directive/PSD 1) е приета през 2007 г. От 2009 г. прилагането ѝ е задължително във всички 30 държави от ЕС и Европейската икономическа общност, включително и България. Въпреки, че за времето си PSD 1 е считана за един от най-значимите финансови актове на Съюза, с оглед бурното развитие на финансовите технологии, бързо е отчетена нуждата от нов акт в тази сфера. Част от причините за това са значителните технически иновации на пазара на плащанията на дребно в световен и европейски мащаб в резултат на бързото нарастване на броя на електронните и мобилните плащания, както и появата на нови видове платежни услуги.

Съгласно направени проучвания:

- почти всеки притежател на сметка в ЕС разполага с дебитна карта, а 40 % имат и кредитна карта;
- 34 % от гражданите на ЕС вече пазаруват по интернет, а повече от 50 % притежават смартфон, който им позволява да извършват мобилни плащания.

Някои сектори на икономиката, като например туристическата индустрия, реализират повечето от своите продажби по интернет. Като резултат от развитието на финансовия сектор, много иновативни платежни продукти или услуги останаха изцяло или в голямата си част извън обхвата

на PSD 1, което от своя страна доведе до правна несигурност и необходимост от по-добра защита на потребителите на платежни услуги. Нуждата от по-развит и интегриран европейски пазар на платежните услуги, който отчита иновациите и изискванията на потребителите на платежни услуги, продиктува необходимостта от приемането на нова Директива за платежните услуги (Директива (ЕС) 2015/2366 или PSD 2). PSD 2 се прилага от 12 януари 2016 г., като държавите от ЕС бяха задължени да я транспонират в срок до 13 януари 2018 г. В България Директивата е въведена изцяло чрез приемането на нов Закон за платежните услуги и платежните системи в сила от 06 март 2018 г., както и подзаконовите нормативни актове по прилагане на му.

Обхват и ключови цели на PSD 2. Защита и повишаване на правата на потребителите - основен фокус на PSD 2

Една от водещите цели на PSD 2, е да се модернизират платежните услуги в Европа в полза на потребителите, като те бъдат съобразени с изискванията на бързо променящия се пазар в както и да се осигури по-нататъшното развитие на сектора на финансовите услуги,. Въведените с приемането на PSD 2 регулации правила са приложими за **платежните услуги**, свързани с ползването на платежна сметка, както и всички операции, необходими за обслужването на сметката. Това може да включва както преводи на средства, така и изпълнение на директни дебити, изпълнение на кредитни преводи или картови плащания. Извън обхвата на PSD 2 остават платежни операции, извършвани изключително с пари в брой без участието на посредник, обмяна на валута в брой, както и платежни операции на основание чекове, менителнични ефекти, ваучери на хартиен носител; платежни операции при предоставяне на услуги относно права по ценни книжа.

Ключови цели на въведените правила са:

- Да се осигури правната основа за по-нататъшното развитие на един по-добре интегриран вътрешен пазар за електронни плащания в рамките на ЕС и Европейската икономическа общност;
- Да бъдат въведени задълбочени правила за платежните услуги, насочени към улесняване на ползването, по-висока ефективност и сигурност за потребителите;

- Да бъде осигурена необходимата правна платформа за единната зона за плащания в евро ([SEPA](#))
- Платежните пазари да бъдат отворени за нови субекти, които предлагат ориентирани към потребителите или към бизнеса платежни услуги (като услуги по предоставяне на информация за сметка и услуги по инициране на плащане);

Защитата и повишаването на правата на потребителите е основен фокус на новата Директива, като целта на промените е да доведат до **по-сигурно, по-евтино и по-ефективно** използване на платежни услуги.

Практиката при използването на платежни услуги до момента показва, че защитата с потребителско име и парола не е достатъчна, за да бъде избегнат рискът от измама или предотвратяване неоторизирания достъп до данни. PSD 2 въвежда редица мерки за повишаване на сигурността, едно от които е извършването на **задълбочено установяване на идентичността на клиента (strong customer authentication или SCA)** от страна на доставчиците на платежни услуги. Въведените с PSD 2 правила предвиждат при извършване на плащане да се използва комбинация от два или повече елемента, категоризирани като **знание** (нещо, което само ползвателят знае, например номер на карта или парола), **притежание** (нещо, което само ползвателят притежава, например карта или мобилен телефон) и **характерна особеност** (нещо, което характеризира ползвателя, например пръстови отпечатъци като вид биометрични данни). Предвидено е всеки от елементите да се прилага независимо, така че нарушаването на един от тях да не оказва влияние на надеждността на останалите, а процедурата да бъде разработена по начин, който да защити поверителността на данните за установяване на идентичността на потребителя. Като резултат от въвеждането на новите правила в бъдеще въвеждането на парола или данни, видими върху дебитната или кредитната карта, в повечето случаи няма да е достатъчно за извършване на плащане. Плащането ще бъде възможно все по-често след удостоверяване на идентичността чрез мобилни устройства и приложения, които използват биометрични данни на потребителя. В някои случаи допълнително ще бъде необходим и код, който ще бъде валиден само за конкретната операция (т.нар 3D код). Целта е да се намали съществено сегашното равнище на измами при всички начини на плащане, особено при извършване на онлайн плащанията, и да се защити поверителността на финансовите данни на ползвателите на платежни услуги.

Изключение от прилагането на мерките за извършване на задълбочено установяване на идентичността е допустимо в случаи, когато приемливо ниво на сигурност на плащанията би могло да бъде постигнато по друг начин. **Доставчиците на платежни услуги могат да бъдат освободени** от изискването за прилагане на два или повече елемента за установяване на идентичността, в случай могат да осигурят приемливо ниво на сигурност на плащанията и да идентифицират операциите с цел измама. Това може да зависи от нивото на риск, с което е свързана предоставяната услуга, сумата по операцията или честотата, с която се изпълнява, както и каналът за осъществяване на операцията. Оценката на риска е свързана с анализ на финансовото поведение на лицето през определен период от време. Оценяват се географската локация, използваното устройство, деня от седмицата и часа на операцията, дали операцията се осъществява от познат или непознат IP адрес и т.н. Изключение се допуска и при извършване на **безконтактни плащания с ниска стойност** - отделни платежни операции, ненадвишаващи 50 лв. за България, както и **при някои специфични видове плащания**. Съгласно PSD 2 специфични видове плащания могат да бъдат закупуването на електронни билети, които позволяват и улесняват предоставянето на услуги и се предоставят и под формата на хартиен билет - билети за транспорт, забавления, паркинг и вход за различни събития, както и дарения на средства в полза на регистрирани благотворителни организации. Изключението за специфични видове плащания също се прилага само когато стойността на съответната операция е под определен праг.

С въведените нови правила, потребителите на платежни услуги ще бъдат **по-добре защитени от измами и злоупотреби при плащания, като са разширени хипотезите, при които им се възстановяват средствата при такива плащания и отговорността им за загуби е в значително по-нисък размер**. При неразрешена платежна операция доставчикът на платежни услуги следва да възстанови на платеща сумата. В случай на оспорване или неточно изпълнени платежни операции, потребителите ще понесат загуби в много по-ограничен размер от преди. При неразрешени плащания, произтичащи от използването на изгубен, откраднат или незаконно присвоен платежен инструмент (дебитна или кредитна карта), максималният размер на загубата на потребителят може да загуби максимум до EUR 50 (за България - 100 лв.). За сравнение, до приемането на PSD 2 размерът беше до 150 евро (за България - 300 лв.). Когато доставчикът на платежни услуги не е приложил задълбочено установяване на идентичността на клиента потребител, последният не понася щети, освен ако не е действал с цел измама.

Въведено е и право на безусловно възстановяване при директни дебити в рамките на Съюза в т.нар. SEPA зона. Гарантирането на това право допринесе за развитието на единна зона за плащания в евро, което е и една от основните цели на Директивата. Това е възможно в два случая: 1) Потребителят на платежна услуга е дал разрешение за изпълнение на платежната операция, но в разрешението не е посочена точната сума; или 2) Потребителят на платежна услуга е дал разрешение за изпълнение на платежната операция, но сумата по операцията надвишава очакваната сума. В тези два случая потребителят има право да му бъде безусловно възстановена цялата сума по платежната операция. Сроковете за това са 10 работни дни от получаване на искането за възстановяване на средствата от доставчика на платежни услуги.

Отпада допълнителната такса за използване на потребителска кредитна или дебитна карта. Подобни допълнителни такси се начисляват от някои търговци при плащания с карти, често например при покупка на самолетни билети. С Регламент 2015/751, допълващ Директивата, е въведен таван на обменните такси, удържани между банки за транзакции с карти. При операции с дебитни карти обменната такса не може да надвишава 0.2 % от стойността на операцията, а при кредитни карти – 0.3 %, а при национални операции с дебитни карти – 0.05 евро. С въвеждането на такъв таван се очаква да бъдат понижени разходите за търговците при приемането на дебитни и кредитни карти на потребители, което да улесни електронните плащания. Разходите на търговците на дребно при картови транзакции ще намалеят значително и допълнителните такси вече няма да бъдат оправдани.

С приемането на PSD 2 са въведени правила, които да улеснят потребителите при управление на личните им финанси. Те регламентират въвеждането на доставчици на **услуги по предоставяне на информация за сметка**. Доставчиците на тези услуги ще предоставят на потребителите достъп до приложения, които обединяват информация за сметките им в различни банки. Чрез подобни платформи, потребителите ще получават единен достъп до финансовата си информация от различни сметки при различни източници (национални и чуждестранни банки, PayPal, инвестиционни фондове и др.), както и анализ на разходите и приходите си.

За да бъде гарантирано по-ефективно уреждане на спорове, PSD 2 въвежда за първи път правила относно сроковете за разглеждане на жалби. При подаване на жалба **доставчикът на платежни услуги е длъжен да отговори до 15 работни дни** на всички поставени въпроси. Само в извънредни случаи, ако отговорът не може да бъде даден в срок от 15 работни дни по

причини извън контрола на доставчика, той трябва да изпрати междинен отговор, в който ясно да се посочат причините за забавянето, както и срокът, в който ползвателят на платежни услуги ще получи окончателния отговор. Максималният срок за разглеждане и отговор по жалбата е 35 работни дни.

Доставчиците на платежни услуги ще трябва да предоставят информация за своите изисквания и условия по прозрачен и достъпен начин на потребителите, като едновременно с това не поставят в риск техните финансови и лични данни. Относно платежните институции Директивата не изменя съществено условията за тяхното лицензиране, но са въведени нови правила във връзка с надзора върху тях.

Директивата си поставя за задача и развитието на необходимата правна платформа за единната зона за плащания в евро (SEPA). Единната зона за плащания в евро (SEPA) е зона, в която потребителите, компаниите и другите икономически агенти ще имат възможност да нареждат и да получават плащания в евро при еднакви общи условия, права и задължения, независимо от местонахождението си на територията на Европейския съюз. SEPA има за цел допълнителното развитие на общи за Съюза платежни услуги, които да заменят настоящите национални услуги по отношение на плащания, деноминирани в евро.

Друг нов момент е въведената с приемането на PSD 2 **услуга по инициране на плащане**, при която доставчикът на услугата иницира плащане по искане на ползвателя по отношение на платежна сметка, поддържана при друг доставчик на платежни услуги. След разрешение от страна на ползвателя на платежни услуги, доставчикът на услуга по инициране на плащане ще има право на достъп до сметката. Този вид платежна услуга има значение за плащанията при електронната търговия и ще улесни онлайн пазаруването, като създава софтуерна връзка между интернет страницата на търговеца и платформата за онлайн банкиране на доставчика на платежни услуги, обслужващ сметката на платеца, с цел инициране на плащания по интернет въз основа на кредитен превод. Тази услуга предоставя на потребителите възможност да пазаруват онлайн, дори и да нямат платежни карти, които са широко разпространен инструмент за плащане в интернет. Така напр. при пазаруване онлайн потребителят вече може да бъде питан дали дава разрешение за инициране на плащане по банковата си сметка, вместо да въвежда всеки път данните по картата си и вида ѝ.

Какво предстои

В края на 2017 г. е приет Делегиран регламент 2018/389 на Комисията за допълнение на PSD 2 по отношение на техническите стандарти за задълбочено установяване на идентичността на клиента и общите и сигурни стандарти на комуникация. До 14 септември 2019 г. доставчиците на платежни услуги трябва да изпълнят изискванията на Делегирания регламент за целите на прилагането на мерките за сигурност. Доставчиците на платежни услуги са задължени да осигурят действащи механизми за установяване на идентичността на потребителя на платежната услуга и да защитят неговата поверителност. Те следва да осъществят мониторинг върху операциите, така че да имат възможност да открият неразрешените платежни операции и операциите с цел измама. Изисква се мерките за сигурност периодично да се изпитват, оценяват и проверяват с оглед на тяхната ефективност. За потребителите на платежни услуги това означава, че в срок до 14 септември 2019 г. доставчиците на платежни услуги (банки, дружества за електронни пари и т.н.) трябва на практика да въведат всички изискванията за задълбочено установяване на личността. Очаква се това да направи електронните плащания по-сигурни и лесни и в бъдеще те да станат предпочитаният платежен метод на все по-голям процент от европейските граждани.